

**INFORMACIJA O POTREBNIM FINANSIJSKIM SREDSTVIMA ZA SPROVOĐENJE
PLANA PREVENTIVNIH MJERA ZA SUZBIJANJE BOLESTI KVRGAVE KOŽE I BOLESTI
PLAVOG JEZIKA I DRUGIH NAROČITO OPASNIH ZARAZNIH BOLESTI U 2019. GODINI**

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja – Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, u Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja za 2019. godinu, inkorporiralo je Plan preventivnih mjera za suzbijanje bolesti kurgave kože, bolesti plavog jezika i drugih potencijalno opasnih zaraznih bolesti u 2019. godini, koji je Vlada usvojila na sjednici 20. decembra 2018. godine, za koji je shodno Zaključku Vlade br. 07-6000, neophodno obezbijediti novčana sredstva za njegovo sprovođenje.

U 2016. godini, u Crnoj Gori su bile prisutne tri naročito opasne zarazne bolesti: bolest kurgave kože i bolest plavog jezika i jedan slučaj avijarne influence. Ove bolesti su izazvale velike negativne socio-ekonomske posledice, iskazane kroz direktne troškove – uginule odnosno usmrćene životinje za koje je držaocima isplaćena naknade šteta odnosno obezbijedena nova grla u slučaju bolesti kurgave kože, troškove sprovođenja mjera neškodljivog uklanjanja ovih životinja, kao i troškove laboratorijske dijagnostike. Međutim, indirektni troškovi koji se odnose na: smanjenje stočnog fonda, činjenicu da je za najveći broj domaćinstava prihod od stočarstva jedini izvor prihoda, smanjenu produktivnost životinja, poremećaje u trgovini i prometu životinja i proizvoda od životinja, kao i izgubljeni dobit od proizvoda, su takođe veliki, i moguće da prevazilaze direktne troškove.

Ovo je uslovalo značajne troškove i vanredne napore za držaoce životinja, za veterinarske ambulante, organe lokalne uprave, za Ministarstvo poljoprivrede i Upravu za bezbjednost hrane. Iz budžeta Crne Gore (budžetska rezerva, Agrobudžet za 2016. godinu i budžet Uprave-subvencije), obezbijedena su sredstva za kontrolu bolesti kurgave kože goveda u ukupnom iznosu od: **1.332.378,77 €**, kao i za dijagnostiku, eutanaziju i naknadu štete od bolesti plavog jezika, u ukupnom iznosu od **637.327,51 €** :

Direktni troškovi kontrole bolesti kurgave kože goveda i bolesti plavog jezika u 2016			
<i>Bolest kurgave kože goveda</i>		<i>Bolest plavog jezika</i>	
nabavka vakcine	149.800,00	-	-
naknada za izvođenje vakcinacije	137.000,00	-	-
naknada veterinarskim ambulantama za uzorkovanje i eutanaziju	93.272,52	naknada veterinarskim ambulantama za uzorkovanje i eutanaziju	14.341,00
naknada SVL za laboratorijska ispitivanja	51.400,00	naknada SVL za laboratorijska ispitivanja	53.956,51
naknada štete držaocima	560.906,25	naknada štete držaocima	569.030,00
troškovi nabavke po sistemu "grlo za grlo"	240.000,00	-	-
troškovi lokalnih uprava - neškodljivo uklanjanje ¹	100.000,00	-	-
UKUPNO €	1.332.378,77		637.327,51
UKUPNO DIREKTNI TROŠKOVI ZA BOLEST KVRGAVE KOŽE I PLAVOG JEZIKA €			1.969.706,28

¹ Procjenjeni toškovi, na osnovu informacija lokalnih uprava

Broj uginulih/usmrćenih životinja usled bolesti kvrgave kože i bolesti plavog jezika			
<i>Bolest kvrgave kože goveda</i>		<i>Bolest plavog jezika</i>	
goveda	557	goveda	45
oce		ovce	5491
koze		koze	16

Od bolesti kvrgave kože goveda, u 2016. godini, uginulo je ili usmrćeno 557 goveda. Uglavnom se radi o mliječnim kravama, koje su u periodu oboljevanja bile steone. Obzirom da se najveći broj ovih životinja nalazio na katunima (avgust 2016), značajno su bili otežani poslovi na otkrivanju, suzbijanju i neškodljivom uklanjanju zaraženih goveda.

Bolest plavog jezika, u 2016. godini, zabilježena je na skoro 700 gazdinstava sa govedima, ovcima i kozama. Na ovim gazdinstvima, oboljelo je i do 40% od ukupnog broja životinja u stadu, a u pojedinim stadima i do 80%. Od toga, ukupno je uginulo ili eutanazirano 5491 ovaca, 45 goveda i 16 koza.

Bolest avijarne influence je zabilježena samo kod jedne divlje ptice, međutim i ovo je imalo indirektno negativne socio-ekonomske efekte, koji se ogledaju u zabrani trgovine, dodatnim biosigurnosnim mjerama na farmama živine, zabrani držanja živine u slobodnom uzgoju i sl.

Kako u Crnoj Gori ne postoji objekat za neškodljivo uklanjanje leševa životinja, uginule ili usmrćene životinja su zakopavane na samim gazdinstvima ili na lokacijama koje su određivali organi lokalne uprave. Ovo nije nedozvoljena metoda, međutim nije ni preporučljiva, naročito sa aspekta zaštite životine sredine.

Predmetnim Planom preventivnih mjera i Programom obavezne zdravstvene zaštite životinja za 2017. i 2018. godinu, kao mjera za suzbijanje, odnosno kontrolu bolesti kvrgave kože goveda i bolesti plavog jezika, predviđena je pravovremena vakcinacija cijele populacije prijemčivih životinja. Ova mjera se prema preporukama Međunarodne organizacije za zdravlje životinja, kao i eminentnih naučno-istraživačkih institucija iz Evrope i svijeta, smatra najboljim pouzdanim mehanizmom za suzbijanje ovih bolesti. Pravovremenom vakcinacijom, prije aktivnosti vektora (insekata koji prenose bolest) i negativni socio-ekonomski efekti mogu biti svedeni na najmanju moguću mjeru.

Zahvaljujući mjeri preventivne vakcinacije 2017. i 2018. godine, u Crnoj Gori nije bilo pojava naročito opasnih zaraznih bolesti kvrgave kože i plavog jezika. Pa je neophodno nastaviti sa ovim mjerama i u 2019. godini, kako bi se ove bolesti držale pod kontrolom, a na bazi jasne ekonomske računice da su preventivne mjere jeftinije od potencijalnih mjera pri suzbijanju bolesti.

Na bazi toga da je preventivna vakcinacija protiv bolesti plavog jezika otpočela početkom aprila prethodne godine, a da imunitet stvoren vakcinom traje godinu dana, neophodno je izvršiti nabavku vakcina i otpočeti sa vakcinacijom najkasnije do tog perioda.

Kada je u pitanju bolest kvrgave kože, čija kampanja vakcinacije počinje nakon završetka vakcinacije protiv plavog jezika, neophodno je da Evropska komisija obezbijedi vakcine do juna mjeseca za potrebe otpočinjanja kampanje vakcinacije protiv ove bolesti, što će u skladu sa postignutim dogovorom između EK i Uprave biti realizovano.

Za bolest avijarne influence (poznatija kao ptičji grip) neophodno je vršiti stalni (aktivni i pasivni) nadzor, posebno zbog toga što ova bolest može imati značajne, osim socio-ekonomskih efekata u slučaju pojave bolesti kod domaćih ptica (živine) i posledice na javno zdravlje u slučaju pojave virusa koji se može prenijeti na ljude.

Potrebna finansijska sredstva za kontrolu bolesti kvrgave kože goveda

Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja – Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove je 2016. godine obezbijedilo donaciju vakcina protiv bolesti kvrgave kože goveda. Kao donaciju, Crna Gora je od Evropske komisije dobila 25.000 doza vakcina. Preostalu potrebnu količinu - 70.000 doza je kupila Uprava, nakon čega je, u decembru 2016. godine, od strane EK isplaćena, u istom iznosu kolika je bila vrijednost kupljenih vakcina, na ime podrške u suzbijanju bolesti, 140.000 €. Ova sredstva su upotrijebljena za kampanju vakcinacije 2017. godine.

U 2017. godini, Crna Gora je kao donaciju dobila 45.000 € doza vakcina, dok je donirala u novcu iznos za vakcine koje je država kupila iz svog budžeta - 60.500 €, i ova sredstva su upotrijebljena za kampanju vakcinacije protiv bolesti kvrgave kože u 2018. godini.

Za kampanju vakcinacije 2018. godine, Crna Gora je dobila kompletnu potrebnu količinu - 90.000 doza vakcina, kao donaciju Evropske komisije.

Od EK donacija vakcina biće obezbjeđena i u 2019. godini. Crna Gora će kao donaciju vakcina dobiti 80.000 doza vakcina, koliko je traženo, obzirom da na lageru postoji 20.000 doza vakcina sa rokom koji odgovara za sprovođenje kampanje vakcinacije 2019. godine.

I pored vakcinacije, može se očekivati pojava bolesti kod određenog broja životinja. Za naknadu štete za držaoce kod kojih može doći do uginuća/usmrćivanja oboljelih životinja procjenjuje se da će biti potrebno oko 10.500 €. Ipak, važno je istaći da od oktobra 2016. godine, nije bilo pojave bolesti kvrgave kože, što će reći da je preventivna vakcinacija sprovedena vrlo efikasno i u 2017. i 2018. godini, pa u skladu sa tim nije ni bilo trošenja sredstava za naknadu šteta.

Za kontrolu bolesti kvrgave kože goveda, u skladu sa Programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja i Planom preventivnih mjera neophodno je obezbijediti **121.463,05 €**.

Bolest kvrgave kože					
Opis mjere		količina	jed.cij.	ukupno	sa PDV
Nabavka vakcine za vakcinaciju goveda		95000	0,00	0,00	7%
Izvođenje vakcinacije		72.300			
Broj goveda na ga	1 govedo	4.000	1,90	7.600,00	21%
	od 2 do 5 goveda	24.000	1,60	38.400,00	21%
	od 6 do 30 goveda	36.000	1,10	39.600,00	21%
	preko 30 goveda	8.300	0,60	4.980,00	21%
Pasivni monitoring					
Uzorkovanje materijala u slučaju sumnje na BKK		15	15,00	225,00	21%
Laboratorisko ispitivanje utvrđivanje genoma virusa		15	35,00	525,00	21%
DDD na gazdinstvu		5	75,00	375,00	21%
Naknada štete		7	1.500,00	10.500,00	
				102.205,00	121.463,05

Potrebna finansijska sredstva za kontrolu bolesti plavog jezika

Bolest plavog jezika, kao endemska bolest u velikom broju zemalja Evrope, ne spada u bolesti za koje EK trećim zemljama pruža finansijsku pomoć kroz nabavku ili sufinansiranje sredstava za suzbijanje bolesti. Takođe, ova bolest ne predstavlja značajan predmet interesovanja ni

drugih donatora. Brojni naponi Ministarstva i Uprave da se obezbijedi donacija za mjere na suzbijanju ove bolesti, nijesu urodili plodom.

Međutim, zbog neophodnosti pravovremene vakcinacije protiv bolesti plavog jezika, inicirana je i postignuta odlična saradnja sa zemljama regiona koje se bore sa istom bolešću. Ministarstvo i Uprava su organizovali saradnju sa nadležnim ministarstvom i Upravom za veterinu Republike Srbije. Zajednički pregovori sa proizvođačima vakcina, rezultirali su povoljnom cijenom nabavke vakcina.

Napomene radi, a kako je u Planu preventivnih mjera pojašnjeno, postoje samo dva proizvođača vakcina, registrovanih u Evropi, protiv bolesti plavog jezika.

I pored vakcinacije, može se očekivati pojava bolesti kod određenog broja životinja. Za naknadu štete za držaoce kod kojih može doći do uginuća/usmrćivanja oboljelih životinja procjenjuje se da će biti potrebno oko 10.000 €. Kao i u slučaju kvrgave kože, nakon sprovedene vakcinacije 2017. i 2018. godine, nije bilo novih slučajeva bolesti plavog jezika, te ni sredstva za naknadu štete, koja su planirana nijesu utrošena, što govori u prilog efikasnosti sprovedene mjere.

Shodno pregovorima oko cijene vakcina procijenjena su finansijska sredstva, koja je neophodno obezbijediti za suzbijanje bolesti plavog jezika: **576.585,20 €**, sa PDV-om.

Plavi jezik					
Opis mjere		količina	jed.cij.	ukupno	sa PDV
Nabavka vakcine za vakcinaciju goveda/ovaca		275.000	0,85	233.750,00	250.112,50
Izvođenje vakcinacije goveda		75.000			
Broj goveda na gazd	1 govedo	5.500	1,90	10.450,00	12.644,50
	od 2 do 5 goveda	26.500	1,60	42.400,00	51.304,00
	od 6 do 30 goveda	34.000	1,10	37.400,00	45.254,00
	preko 30 goveda	9.000	0,60	5.400,00	6.534,00
Izvođenje vakcinacije ovaca		196.000			
Broj ovaca na gazd	do 30 ovaca	25.000	1,20	30.000,00	36.300,00
	od 31 do 100 ovaca	74.000	0,85	62.900,00	76.109,00
	preko 100 ovaca	97.000	0,70	67.900,00	82.159,00
Pasivni monitoring					
Uzorkovanje krvi goveda, ovaca i koza		100	1,30	130,00	157,30
Nabavka vakumeprevrta		100	0,20	20,00	21,40
Laboratorijsko ispitivanje utvrđivanje genoma virus		100	45,00	4.500,00	5.445,00
DDD gazdinstva		30	15,00	450,00	544,50
Naknade štete				10.000,00	10.000,00
				505.300,00	576.585,20

Potrebna finansijska sredstva za kontrolu bolesti avijarne influence

Prisustvo virusa visoko patogene avijarne influence (VPAI) utvrđeno je u Crnoj Gori 19.12.2016. godine, na jednom uzorku divlje ptice, u okviru redovnog monitoringa po programu mjera zdravstvene zaštite životinja. Iako se radilo samo o jednom slučaju, obzirom na prirodu i načine prenošenja virusa i činjenicu da veliki broj migratornih ptica u zimskom periodu boravi na teritoriji Crne Gore, postoji rizik da se bolest prenese i na domaću živinu.

U slučaju izbijanja bolesti kod domaće živine, vrši se usmrćivanje kompletnog jata živine u objektu u kom je bolest potvrđena, zabranjuje se promet živine, jaja i proizvoda od živine u trajanju od najmanje 21 dan u zaraženom i ugroženom području (krug poluprečnika od

najmanje 10km). Vlasnicima živine pripada pravo na naknadu štete za živinu koja je uginula i/ili usmrćena od ove bolesti.

Već duži niz godina, u okviru programa obaveznih mjera, obezbijavaju se sredstva za sprovođenje monitoringa prisustva virusa avijarne influence kod domaće živine i divljih ptica. Do 2016. godine, ispitivanjima nije utvrđeno prisustvo ovog virusa.

Neophodno je u 2019. godini, kao što je to bilo i u Planu za 2017 i 2018. godinu, obezbijediti sredstva za:

- pojačani monitoring divljih ptica i domaće živine;
- u slučaju sumnje: uzorkovanje materijala i laboratorijsko ispitivanje;
- u slučaju potvrde bolesti: DDD gazdinstva, eutanazija i neškodljivo uklanjanje;
- naknadu štete držaocima.

Za monitoring bolesti avijarne influence, Programom i Planom preventivnih mjera neophodno je obezbijediti **28.740,20 €**.

Avijarna influenza					
Opis mjere	količina	jed.cij.	ukupno	PDV	sa PDV
1. Aktivni monitoring					
Uzimanje uzoraka trahealnih/kloakalnih briseva	250	2,00	500,00	21%	605,00
Laboratorijsko ispitivanje Real-Time PCR	250	45,00	11.250,00	21%	13.612,50
Laboratorijsko ispitivanje uzoraka ELISA test	2000	3,70	7.400,00	21%	8.954,00
2. Pasivni monitoring					
Uzorkovanje u slučaju sumnje na visokopatogenu av	10	2,00	20,00	21%	24,20
Laboratorijsko ispitivanje Real-Time PCR	10	45,00	450,00	21%	544,50
DDD, eutanacija, neškodljivo uklanjanje			5.000,00		5.000,00
			24.620,00		28.740,20

Zaključak

Na osnovu svega izloženog, očigledno je da su troškovi suzbijanja i kontrole kroz mjere preventivne zaštite ove dvije naročito opasne zarazne bolesti životinja sprovođenjem preventivne vakcinacije, iako visoki, vrlo opravdani i značajno niži u odnosu na troškove koji bi nastali bez vakcinacije.

Takođe, troškovi monitoringa avijarne influence, kao jedine preventivne mjere za kontrolu ove bolesti su izuzetno opravdani, uzimajući u obzir troškove koje bi izbijanje bolesti većih razmjera moglo da izazove.

Zbog svega toga, neophodna sredstva za suzbijanje bolesti kvrgave kože goveda, na bazi procjene su: **121.463,05 €**; za bolest plavog jezika, na bazi procjene: **576.585,20 €**; i za monitoring avijarne influence: **28.740,20 €**. Naime, potrebno je obezbijediti ukupno **726.788,45 €** sa PDV-om za sprovođenje Plana preventivnih mjera koji je usvojen.

Troškovi prevencije su iz godine u godinu manji, što dokazuje efikasnost preventivnih mjera na kontroli bolesti, kao najpouzdaniji i najsigurniji mehanizam kontrole bolesti životinja, ali i nepostojanja negativnih socio-ekonomskih efekata iskazanih u direktnim i indirektnim troškovima u slučajevima izbijanja bolesti. U nastavku je dat pregled obezbijeđenih finansijskih sredstava na suzbijanju naročito opasnih zaraznih bolesti u 2017. i 2018. godini, kao i potrebnih finansijskih sredstava za 2018. godinu.

Planovi preventivnih mjera 2017, 2018. i 2019. godine				
	izvori finansiranja			ukupno
	budžetska rezerva	Evropska komisija		
		donacija vakine	donacija novac	
Plan preventivnih mjera 2017. godine	844.155,00 €	80.325,00 €	140.000,00 €	1.064.480,00 €
Plan preventivnih mjera 2018. godine	817.843,44 €	142.500,00 €	60.500,00 €	1.020.843,44 €
Plan preventivnih mjera 2019. godine	726.788,45 €	120.000,00 €	0,00 €	846.788,45 €

Na kraju, a u prilog svemu rečenom, praćenjem epizootičke situacije u regionu, a kako je Planom definisano, utvrđeno je da postoji rizik od pojave drugih naročito opasnih zaraznih bolesti, kao što je afrička kuga svinja i kuga malih preživara. Ipak, procjena rizika je još uvijek na niskom nivou i u skladu sa tim, dodatna finansijska sredstva nijesu neophodna za 2019. godinu. Pojačani monitoring za afričku kugu svinja obezbjeđen je kroz Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja za 2019. godinu.

Predlog zaključaka:

6. Vlada Crne Gore je, na sjednici od _____ 2019. godine, razmotrila i usvojila Informaciju o potrebnim finansijskim sredstvima za sprovođenje plana preventivnih mjera za suzbijanje bolesti kvrgave kože i bolesti plavog jezika i drugih naročito opasnih zaraznih bolesti u 2019. godini.
7. Zadužuje se Ministarstvo finansija da od sredstava budžetske rezerve, koja su u budžetu i opredijeljena za ovu namjenu, obezbijedi sredstva u iznosu od 726.788,45 €, za sprovođenje Plana preventivnih mjera za suzbijanje bolesti kvrgave kože, bolesti plavog jezika i drugih potencijalnih opasnih zaraznih bolesti u 2019. godini.
8. Zadužuje se Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove da, u skladu sa članom 29 Zakona o javnim nabavkama, sprovedu nabavku vakcina protiv bolesti plavog jezika po hitnom postupku, u skladu sa zakonom.
9. Zadužuje se Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove da preduzme sve aktivnosti u cilju pravovremene realizacije programa vakcinacije protiv bolesti kvrgave kože goveda i bolesti plavog jezika.
10. Zadužuje se Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove da Vladu Crne Gore polugodišnje izvještava o realizaciji aktivnosti iz ove informacije i epizootičkoj situaciji u Crnoj Gori.